

Руденко Михайло Михайлович,
кандидат юридичних наук, доцент
Київського університету інтелектуальної власності та
права
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8983-8470>

Особливості адміністративно-правового статусу Національної гвардії України

Національна гвардія України функціонує як військове формування, наділене правоохоронними повноваженнями, та посідає важливе місце у системі забезпечення публічної безпеки, підтримання громадського порядку й захисту держави. Її діяльність характеризується поєднанням функцій у сфері безпеки та оборони, що обумовлено актуальними викликами суверенітету й територіальній цілісності України. Адміністративно-правовий статус цього формування визначає його роль у системі публічної влади, обсяг повноважень, організаційні основи діяльності та підзвітність уповноваженим органам. Нормативне визначення правового становища Національної гвардії України створює правові передумови для здійснення нею широкого спектра завдань, зокрема щодо охорони об'єктів критичної інфраструктури та протидії терористичним загрозам.

О. Безпалова та Д. Горбач доводять, що Національна гвардія України є самостійним суб'єктом адміністративного права, діяльність якого здійснюється в межах адміністративно-політичної сфери та спрямована на реалізацію правоохоронної функції держави. Автори підкреслюють, що гвардія бере участь в адміністративно-правових відносинах, застосовуючи передбачені законом форми і засоби державного впливу, включно із заходами примусу. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України, за їхнім підходом, відображає її місце й призначення у системі публічної влади та пропонується до аналізу через сукупність цільового, організаційного і компетенційного елементів, доповнених гарантіями діяльності та юридичною відповідальністю особового складу. У межах такої концепції акцентується потреба чіткого нормативного визначення мети, завдань і функцій гвардії, водночас звертається увага на наявні прогалини чинного законодавства, зокрема щодо формулювання завдань і функціонального призначення НГУ, що зумовлює необхідність їх удосконалення з метою підвищення ефективності діяльності цього формування [1].

В. Дмитренко здійснив ґрунтовний аналіз адміністративно-правових повноважень Національної гвардії України як одного з провідних суб'єктів забезпечення національної безпеки, зосередивши увагу на особливостях їх нормативного закріплення та реалізації в умовах актуальних безпекових викликів. Наголошується, що діяльність НГУ має комплексний характер і охоплює не лише оборонну, а й правоохоронну складову, що проявляється у

захисті прав і свобод людини, підтриманні публічного порядку та охороні об'єктів критичної інфраструктури. Значну увагу приділено участі НГУ у відсічі збройній агресії РФ та здійсненні антитерористичних заходів, що свідчить про істотне розширення її функціонального призначення в системі національної безпеки. Підкреслюється необхідність належної координації діяльності Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки, зокрема зі Збройними Силами України та правоохоронними органами. Водночас звертається увага на наявні проблеми дублювання повноважень між силовими структурами та недостатню результативність наявних форм взаємодії. Обґрунтовується потреба вдосконалення законодавчого регулювання у частині управління, контролю та фінансового забезпечення діяльності НГУ, зазначаючи, що підвищення її ефективності можливе лише за умови системного оновлення адміністративно-правових засад із урахуванням реалій воєнного стану [2].

Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України у Законі визначається через її правову природу як військового формування з правоохоронними функціями, інтегрованого до системи МВС України. Він виявляється у нормативному закріпленні основних завдань, пов'язаних із захистом життя, прав і свобод людини, забезпеченням публічної безпеки та громадського порядку, а також охороною державної безпеки. Статус НГУ передбачає її залучення до відсічі збройній агресії та виконання завдань територіальної оборони у взаємодії зі Збройними Силами України. Законодавством визначено широкий спектр функцій, що охоплюють охорону органів державної влади, дипломатичних представництв, об'єктів критичної інфраструктури та спеціальних вантажів, а також повноваження щодо припинення терористичної діяльності, протидії незаконним воєнізованим формуванням і масовим заворушенням. Адміністративне керівництво діяльністю НГУ здійснює Міністр внутрішніх справ України, тоді як безпосереднє військове управління покладено на командувача НГУ, а діяльність формування ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поваги до прав і свобод людини та демократичного цивільного контролю [3].

Закон України «Про національну безпеку України» визначає Національну гвардію України як складову сектору безпеки і оборони, що одночасно належить до сил безпеки та сил оборони й функціонує у системі Міністерства внутрішніх справ України. Її діяльність спрямована на захист суверенітету, територіальної цілісності держави, а також прав і свобод людини і громадянина. На НГУ поширюються засади демократичного цивільного контролю, який здійснюється Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та іншими уповноваженими суб'єктами. Нормативне регулювання передбачає дотримання принципів законності, підзвітності, прозорості та ефективного використання ресурсів під час виконання покладених завдань. Загальне керівництво військовими

формуваннями, утвореними відповідно до законів України, у тому числі Національною гвардією України, здійснює Президент України, тоді як Кабінет Міністрів України забезпечує цивільний контроль за її діяльністю та відповідність державній політиці у сфері національної безпеки [4].

Отже, Національна гвардія України є військовим формуванням із правоохоронними повноваженнями, яке займає важливе місце у системі публічної безпеки, охорони громадського порядку та захисту держави. Її діяльність має комплексний характер і поєднує функції у сфері безпеки та оборони, що зумовлено актуальними загрозами суверенітету й територіальній цілісності України. Адміністративно-правовий статус цього формування визначає його роль у системі публічної влади, обсяг повноважень, організаційні засади діяльності, підзвітність і відповідальність. Реалізація зазначеного статусу передбачає участь у відсічі збройній агресії, виконанні завдань територіальної оборони, охороні об'єктів критичної інфраструктури та протидії терористичним загрозам. Водночас функціонування Національної гвардії України потребує належної координації з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою уникнення дублювання повноважень і підвищення результативності спільних дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалова О. І., Горбач Д. О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. *Форум права*. 2017. № 5. С. 31–38. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1188950>
2. Дмитренко В. Г. Аналіз повноважень Національної гвардії України у сфері забезпечення національної безпеки: адміністративно-правовий аспект. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття*. Харків, 2023. С. 40–41.
3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 № 876-VII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/876-18>
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 № 2469-VIII. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19>